

nousseesta köyhyysrajasta. Suomessa on pohjoisneurooppalaisittain alhainen köyhyysraja, joka on tuottanut ja tuottaa edelleen EU-maiden alhaisimpia köyhyysasteita. Uusimmat tilas-

tot kertovat aikanaan, onko köyhyysaste jatkanut kasvuaan Suomessa 2000-luvulla ja onko Suomi täten kivunnut EU-maiden keskikastiin köyhyysasteellaan. Mikäli Suomen köyhyysaste jat-

kaa nousuaan, alkaa Suomi muistuttaa yhä enenevässä määrin Etelä-Euroopan maita, joissa on korkea köyhyysaste ja alhainen tulotaso köyhyysrajalla.

Kirjoittamisen ankaruus ja ilo

ANTTI ESKOLA

Niin paljon kuin kirjoittamisen oppaista voikin hyötyä, kirjoittajan on hyvä ymmärtää myös laajemmin, mitä on tekemässä. Merja Kinnusen ja Olli Löytyn toimittama kirja tähtää tähän. Oivallinen johdatus tieteellisen kirjoittamisen luonteeseen on kirjan alkuluku, jossa kielen tutkija Minna-Riitta Luukka lähestyy tieteellisiä tekstejä lajityypinä tai joukkona erilaisia lajityyppejä.

Kirjoituksessaan tieteellisen tekstin rakenteesta Jukka Törrönen panee kirjoittamisen vielä laajempaan kehikseen: tieteellisen tekstin rakenne ei ole muotia tai kaava, vaan elimellinen osa tutkimusta. Törrösen jaotteluisista ja ankarista teoreettisista käsitteistä voi lukijalle kuitenkin tulla kaava, joka halvaannuttaa kirjoituskäden. Ehkä niihin olisi paras tutustua suhteellisen varhain, yleisopin taitoina, joiden vaativat yksityiskohdat ovat jo unohtuneet, kun kirjoitusvaiheessa kasaa pöydälleen hyödyllisiä käytännön oppaita?

Matti Hyvärisen luku kirjoittamisesta toimintana on rentouudessaan vapauttavaa tekstiä, joka tuo kirjoittamiseen ankaruuden ohella iloaikin, kuten myös Mik-

ko Lehtosen esitys kirjoittamisen mielihyväästä. Esa Väliwerrosen luku kirjoittamisesta prosessina liittyy samaan seuraan. Tekstejä lukiessani ajattelin, miten tärkeää on, että tutkimusmenetelmien ja tieteellisen kirjoittamisen opettamista eivät hallitse niinkään laki ja tuo hyytävä sana ”kurinalaisuus”, vaan pikemminkin evankeliumi: tutkimisen ilo ja myös ”virheisiin” lopulta ulottuva armo. Usein nämä välittyvät parhaiten, kun kirjoittaja kuvaa omaa kirjoitustyötään konkreettisesti ja rehellisesti, mokaussiaankaan peittelemättä.

Osa teoksen artikkeleista käsittelee erityisaiheita. Lähes kaikki tekstinsä väitöskirjaa myöten yhdessä kirjoittaneet Arja Jokinen ja Kirsi Juhila paljastavat monia askarruttaneen kysymyksen, kuinka he oikein tekevät sen. Ehkä kuvaus auttaa niitä, joiden mielestä ainakin gradun tekeminen jonkun toisen kanssa olisi mukavampaa kuin yksin puurtaminen. Yrjö Haila kertoo valaisevin esimerkein ja hyödyllisin ohjein englanniksi kirjoittamisesta. Kirjallisuuden tutkija Markku Ihonen opastaa alansa lähtökohdista käsin kirja-arvioiden laatimiseen. Vastapainon kustannus-

Merja Kinnunen &
Olli Löytty (toim.)
Tieteellinen kirjoittaminen
Tampere: Vastapaino,
2002
204 s.

toimittaja Olli Löytty paljastaa jotakin sanoisinko kirjoittajan vastapuolen maailmasta ja vaatimuksista, kun prosessi etenee käsikirjoituksesta kirjaksi.

Naistutkimuksen tämänhetkistä valtaa osoittanee, että kirjassa pitää olla kaksi sen näkökulmia esittelevää artikkelia. Suomen kielen lehtori Liisa Tainio kirjoittaa tieteellisen tekstin sukupuolista ja naistutkimuksen laitoksen yliassistentti Jaana Vuori sukupuolen kirjoittamisesta. Tainio sanoo, että hänen kirjoituksestaan voi ”oppia myös seksistisen kirjoittamisen aakkoisia”. Kuka nyt tuollaista haluaisi oppia, mutta esimerkiksi sellainen jääri kuin minä, jolla on sukupuoliasioista myös niin sanottuja omia käsityksiä, voi hyvinkin oppia piilottamaan niitä. Enemmän oppiakseni olisin mielelläni nähnyt, että Tainio olisi laajentanut tarkastelunsa

kysymykseksi, kuinka kirjoittaa yleensäkin poliittisesti korrektaa kieltä.

Neljästoista luvusta mainitsematta ovat vielä Merja Kinnusen Artikkelin kirjoittaminen, Pertti Alasuutarin Tutkimuksesta kirjaksi sekä Jaakko Heinimäen Tieteen popularisointi.

Teologi ja toimittaja Heinimäen kirjoitus on paitsi lyhyt myös ohut. Ohjeet ”välttää naiivia popularisointia” ja ”kirjoita rohkeammin” ovat kyllä paikallaan, kun puhe on tieteellisestä kirjoittamisesta eikä toimittajan työstä.

Kinnusen neuvoja tieteellisen artikkelin kirjoittajalle konkretisoivat esimerkit, jotka perustuvat hänen kokemuksiinsa Vastapainon hallituksessa ja Sosiologia-lehden toimituskunnassa. Moni lukee ohjeita erityisen tarkkaan nyt, kun Kinnunen on Sosiologian päätoimittaja. Kirjoituksessa jää kuitenkin käsittelemättä sellainen lehti- tai koomateosartikkeli, jota on tapana kutsua esseeksi. Kirjan hakemistossa esiintyy sana ”esseemäisyys” sekä siihen liittyvä viittaus Luukan artikkelin kohtaan, jossa tämä havainnollistaa kirjoittamisen kulttuurisidonnaisuutta:

”Esimerkiksi angloamerikkalaiseen konventioon kuuluu se,

että tutkimuksen päätulokset ja argumentit esitetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa turhia jaarittelematta, saksalaisperäiseen konventioon taas kuuluu esseemäisyys – omien ajatusten pohjustaminen ja ajatteluketjun näyttäminen lukijalle (– –).”

On ikävää, jos lukija ymmärtää virkkeen niin, että omien ajatusten pohjustaminen ja ajatteluketjun näyttäminen ovat ”jaarittelua”, joka sopii vain ”saksalaisperäiseen” kirjoittamiseen. Vielä ikävämpää on, jos tieteellinen essee ei enää ollenkaan kuulu sosiologiseen tai yhteiskuntatieteelliseen kirjoittamiseen. Osaavatko esseitä kirjoittaa ja niistä keskustella vain humanistit, kuten Irmeli Niemi ja Matti Klinge, tai luonnon-tieteilijät, kuten Antto Leikola ja Kari Enqvist (joiden puheenvuorot aiheesta ”Tiede ja essee” ovat luettavissa Tieteessä tapahtuu -lehden numerosta 7/02)?

Pertti Alasuutarin artikkeli Tutkimuksesta kirjaksi herättää samantyyppisen kysymyksen. Alasuutari kertoo kyllä mielenkiintoisesti, kuinka ”tutkimuksesta” tehdään ”tiedekirja”, johon saadaan luettavuutta sekä sen myötä kirjalle kunnan kustantaja ja kohtuullisen laaja yleisö. Mutta onko sosio-

logisesta kirjoittamisesta kadonnut kokonaan sellainen eetos, johon G. H. von Wright viittaa luonnehtiessaan muistokirjoituksessaan (Ajatus XXIII, 1960) Eino Kailaa, että tarve täyttää kirjoillaan myös ”suuren yleisön” eikä vain ”tieteen” odotuksia ei ollut Kailalle turhamaisuutta. Se oli halua antaa tälläkin tavoin ”henkilökohtainen panos sivistyksen ja valistuksen vartijana”, se oli ”aito velvollisuuden tunne”.

Ja von Wright jatkaa: ”Sano-tunlaisen velvollisuuden hyvää täyttäminen on mitä vaikein tehtävä. ’Tieteen popularisointi’, josta nykyään paljon puhutaan, on vain eräs tämän tehtävän verraten epäoleellinen puoli” [ja Kailalle vastenmielinen]. ”Ei tietojen levittäminen, vaan ajatusten herättäminen ja hyvien ajatustaipumusten vakiinnuttaminen on sen tärkein tavoite”.

Kovin mielelläni olisin nähnyt, että tieteelliseen kirjoittamiseen olisi vielä 2000-luvulla-kin ymmärretty ja haluttu selkeästi liittää tuo tutkijan ja ajattelijan eettisen velvollisuuden ankaruus ja sen hyvän täyttämisen ilo, joka niin usein kuvastuu paitsi Eino Kailan myös Georg Henrik von Wrightin esseistä ja keskustelukirjoista.